

KİTAP TANITIMI/BOOK REVIEWS**YEMEK SOSYOLOJİSİ****Yazar: Hayati BEŞİRLİ****DUYGU KISTAK****Yayınevi: Phoenix****Yer/Yıl: Ankara/2012****Sayfa Sayısı:183**

Sosyoloji için yemek sadece beslenme , yaşamsal faaliyetlerimizi sürdürme eylemi olarak düşünülmemelidir. Yemek kültürümüzde var olan bir belirleyicidir. İnancımızı , hayata bakış açımızı , yaşama olan bağlılığımızı “yemek” kavramından yola çıkarak çok rahat görebiliriz. Zira insanların hayatlarını devam ettirebilmeleri için gerekli olan yiyecekler en değerli olanlardır.Ve tabi ki yemek olgusunun sosyal – siyasal etkilerini de çıkan savaşlarda görmek mümkün .

281

Yiyeceklerin üretimi , tüketimi ve bunu sağlayan yapının araştırılması önemli bir unsurdur.Yaşadığımız toplumsal yapı içerisinde sağlıklı beslenmeden dolayı ortaya çıkan hastalıklar , obezite ,blumia, anoraksiya gibi sosyal olduğu kadar ekonomik ve siyasal konularda da etkisini göstermektedir. Sanayileşme öncesinde tüketilen yiyecekler sınırlı bir alanda üretilip tüketiliyordu. Ancak sanayileşme sonrasında üretilen ve tüketilen yiyecekler ticaretin ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte daha geniş alanlara yayılmıştır. Fastfood alışkanlığı , obezite gibi önemli bir hastalığa yol açmakta ve biz buna göz yumarak hala bu alışkanlıktan kurtulamıyoruz.. Tüketim çılgınlığının delice olduğu bir dönemde “yemek yememe” gibi bir hastalığın çıkmış olması da ayrı bir sorun haline dönüşmekte.

Yeme-içme , bireylerin toplumdaki statüsünde de belirleyici bir rol oynar. Bazı yiyecekler yüksek sınıfı (üst yapı) , bazıları ise alt sınıfı (alt sınıf) işaret eder diye anlamlandırmışız. Ve burada da oluşan bir

tüketim sistemini görmekteyiz. Yiyeceklerin toplumsal cinsiyet kısmını da ele alan çalışmada , güçlü olarak kabul edilenler erkeği , zayıf olarak kabul edilenler ise kadını temsil etmekte. Örneğin ; et ve et ürünleri erkeği , sebze ve meyve ürünleri ise kadını temsil eder şeklinde simgesellik ön plandadır. Bu simgelemeye baktığımızda bize sıradan gelse de isimlere kadar etkilidir. Örneğin ; hanım göbeği, dilber dudağı , vezir parmağı, analı kızlı vb.

Sosyal teoriler açısından yemek ve beslenmeyi ele alırsak;

Özellikle sosyoloji ve antropolojinin bir etkileşim içerisinde olduğunu görüyoruz. Yapısalcı sosyolojide Comte'un sosyal dinamik ve sosyal statik kavramlarının ayrımı ile bakış açısının değişiminden söz etmek mümkün. Sosyal statikte, toplumun mevcut dayanışma mekanizmasının insanların içinde buldukları bağlantıların , benzerliklerin ve insanlar arasında kurulan sosyal ilişkilerin açıklanması söz konusudur. Sosyal dinamikte ise toplumsal değişmeyi açıklayan üç hal yasasıyla formunu bulan toplumun değişen yanına işaret eder.

İşlevselciliğin etkisiyle, toplumun temelindeki sistemde bütünleşme ve bu bütünleşmenin nasıl olduğu kısmına dikkat çekilir. Bu noktada karşılıklı dengeyi ve bütünlüğü korumak önemlidir. İşlevselcilik denildiğinde akla gelen isimlerden Talcott Parsons Ve Merton'un toplumsal yapıların bütünleşmiş olup olmadığının değerlendirmesini yaptıkları , ortak kurumların işlevlerini yerine getirip getirmediğinin araştırılması da görülüyor.

Hayati Beşirli'nin Yemek Sosyolojisi adlı kitabının ilk kısımlarında besinlerin üretim tarzları , üretimin toplum üzerindeki etkileri, tüketimin olması ve pazarlama sistemi , yiyeceklerin sunumu , yiyeceklere atfedilen simgesel yaklaşımlardan , toplumların yeme- içme kültüründen bahsetmek olasıdır. Yazarın amacı , kültürlerin belirleyiciliğini ön plana çıkarmak ve yemeğin bu noktada ne kadar etkili olduğunu göstermektir. Kitap kapağındaki "ekmek" resminin

olması , ekmeğin birçok kültürde değerli , kıymetli ve kutsal olmasındandır. Ve burada bir ortak değer kavramının ortaya çıktığını görüyoruz.

Yemeğin sadece ekonomik anlamda etkileşimi olmadığını , toplumların yaşadıkları yerlere göre yedikleri ve tükettiklerinin farklılığından anlamak mümkün. Kurak bir bölge ile verimli toprak olan bir bölge arasında, şehirde yaşayan bireylerle köyde yaşayan bireyler arasında yiyecek kültürleri açısından farklılıklar görülmektedir.

Din ekseninden de bakacak olursak , bir kutsal ve onun normları etrafında birleşen bir toplumsal sistem var. Dini normlar ,direktifler ,değerler toplumun hem kendi iç yapısını hem de diğer kültürleri anlamalarında etkilidir. Dinin haram ve helal kıldığı “yemek”lerin var olması da dinin yemek üzerindeki belirleyiciliğinin göstergesidir. Kitapta farklı toplumların ve kültürlerin inanışlarına göre bir yemek kültürlerinin olduğunu görebiliyoruz.

Farklı kültürlerde farklı coğrafyalarda yaşayan Türk topluluklarının farklı beslenme alışkanlıkları ve geniş bir yemek kültürü vardır. Türk toplumunda da yemek çok önemlidir. Özellikle akşam yemekleri, bayram yemekleri, ramazan yemekleri , taziye yemekleri ayrı bir özen ve itina ile hazırlanmaktadır. Çünkü Türk toplumunda misafirperverlik ve ikram önemli bir yer tutmaktadır. Yazar , Kırgız Türkleri'nin yemek kültürünü ele almış ve yemek sosyolojisi adı altında Kırgızların yeme-içme ritüellerinden de bahsetmiştir.

Hayati Beşirli, kitabında genel olarak yemek sosyolojisini mutfak kültürü, kültürel simge olarak yemek, dinlere göre yeme içme alışkanlıkları,güç ve otoriteye bağlı yeme içme alışkanlıkları, yemek ve kültür,Türk kültüründe yemek olarak değerlendirmektedir. Kitap büyük bir emek sonucu hazırlanmıştır. Ancak fazla detaya inilmiş ve konunun akıcılığı sağlanamamıştır. Türk mutfağından hatta Türkiye mutfağından neredeyse hiç bahsedilmemiş olması eksiktir. Öte yandan kitapta bir kültürel etnosentrizm söz konusu değildir , bunun

olmaması yapılan araştırmanın saydam olmasını sağlamıştır. Yazar , bir toplumsal gerçeklik ile yemeği din , ekonomi,siyaset, coğrafya gibi sosyolojinin etkileşim içinde olduğu belli kavramlarla açıklamış ve şekillendirmiştir.